

Дікунова О. А., завідувач інформаційно-бібліографічного відділу
Наукова бібліотека Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний
університет», м. Кривий Ріг

КОРПОРАТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК У СТВОРЕННІ ІНТЕГРОВАНОГО ГАЛУЗЕВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ

Анотація. Розкрито переваги корпоративної діяльності бібліотек. Розглянуто окремі аспекти корпоративної проектної діяльності освітнянських бібліотек України. Висвітлено досвід корпоративної співпраці Наукової бібліотеки Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» і Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського з питань створення кооперативної реферативної галузевої бази даних з педагогіки, психології та освіти.

Ключові слова: корпоратизація, освітнянські бібліотеки, корпоративні бібліотечні проекти, реферування, інформаційно- комунікаційна взаємодія.

Інтеграційні процеси, які відбуваються сьогодні в світі, зумовили розуміння того, що інформаційно-освітні структури - бібліотеки не можуть існувати ізольовано одна від іншої, виконуючи при цьому все складніші завдання. Інтеграційні процеси впливають також на форми міжбібліотечної взаємодії та характер відносин взаємодіючих суб'єктів.

Основну вимогу користувача - надання максимально повної інформації в мінімально короткий термін - не в змозі задовольнити жодна бібліотека. Затребуваність інформаційних ресурсів з аналітичним контентом і оперативним доступом є відправною точкою кооперації бібліотек в пошуку більш ефективних форм обслуговування користувачів.

Бібліотечною корпорацією (кооперацією) називають об'єднання бібліотек для реалізації спільних цілей і завдань, у першу чергу пов'язаних зі створенням і комплексним використанням інформаційних ресурсів [8, с. 139]. Функціонування бібліотек у рамках корпорацій передбачає наявність тісних професійних зв'язків між учасниками, обов'язкове виконання єдиних правил і норм, узгодження рішень і дій, спрямованих на кінцевий результат.

У наш час корпоративність як тенденція розвитку бібліотечно- інформаційної діяльності набуває все більшої актуальності. Позитивний досвід бібліотечного співтовариства України свідчить про те, що об'єднання бібліотек у спільних проектах не тільки відкриває більш широкий доступ до інформаційних ресурсів, але й значно скорочує витрати на традиційні бібліотечні процеси і формує новий тип міжбібліотечних відносин.

Численні публікації в професійних виданнях акцентують увагу на важливості впровадження корпоративних проектів бібліотеками України та перспективності їх подальшого розвитку. Автори приділяють увагу різним аспектам їх формування та існування, зокрема: поставленим перед бібліотеками завданням, організаційним моментам, аналізованим регламентуючих документів [7], принципів та умов об'єднання [1], дослідженню технічних і технологічних особливостей [4], узагальненню результатів діяльності корпоративних бібліотечних проектів [2], готовності до взаємодії з іншими суб'єктами інформаційно-комунікаційного середовища [10] тощо.

На основі інформаційно-комунікаційної взаємодії бібліотечних установ відбувається становлення корпоративної бібліотечної співпраці. Інформаційно-комунікаційна взаємодія - термін, який увійшов до наукового обігу та понятійно-категоріального апарату бібліотекознавства завдяки науковим обґрунтуванням І. О. Давидової [3] та О. Ю. Мар'їної [6].

Зокрема О. Мар'їною відзначено, що інформаційно- комунікаційна взаємодія в бібліотечній системі являє собою складну форму соціокомунікаційної взаємодії, яка розглядається як процес налагодження взаємозв'язків між її учасниками, що призводить до трансформаційних змін як в окремій бібліотеці, так і в бібліотечній системі загалом. Такий інноваційний розвиток бібліотечних систем зумовлений загальними кардинальними змінами, що відбулися у соціоінформаційній сфері суспільства, зокрема у бібліотечно- інформаційному середовищі, а інформаційно-комунікаційна взаємодія стає інтерактивною, мережевою формою комунікаційної взаємодії, яка відображає багатогранність комунікації в інформаційному середовищі.

Яскравими проявами інформаційно-комунікаційної взаємодії бібліотек є корпоративна каталогізація; кооперативне формування фондів; створення повнотекстових електронних колекцій, спільних баз даних, каталогів та інших корпоративних інформаційних продуктів; спільне інформаційне обслуговування користувачів, зокрема об'єднана довідкова віртуальна бібліографічна служба; участь у роботі професійних асоціацій. Розвиток і зміцнення саме цих форм взаємодії бібліотечно-інформаційних установ стає основою для формування бібліотечних об'єднань та започаткування корпоративних бібліотечних систем.

Налагодження інформаційно-комунікаційної взаємодії - досить складний процес, що вимагає чіткої координації діяльності та розроблення стратегічних напрямів взаємодії бібліотек, що вирішується шляхом створення бібліотечних корпорацій і асоціацій. Для мережі освітнянських бібліотек України, наймолодшої з мереж в Україні, актуальним є впровадження інноваційних напрямів, форм і методів організації інформаційно-комунікаційної взаємодії між бібліотеками мережі, що сприятиме формуванню спільного єдиного галузевого ресурсу, розвитку партнерства, співробітництва, інтеграції матеріальних, інтелектуальних зусиль у бібліотеках мережі для розв'язання своїх стратегічних завдань.

Отже, у нових інформаційно-технологічних умовах освітнянські бібліотеки України постають

системоутворюючими компонентами соціально-культурної інфраструктури, формуючи навколо себе особливе інформаційно-комунікаційне середовище. Сучасні науковці зазначають, що інформаційно-комунікаційне середовище є універсальною сукупністю матеріально-речових, субстанціонально- змістових, технологічних, організаційних умов, які дозволяють соціальним групам і структурам здійснювати передачу та взаємообмін інформацією, що, перш за все, необхідно суб'єктам комунікаційної взаємодії та спілкування в конкретно-історичному просторово-часовому континуумі [9, с. 59-60]. Ми пропонуємо під інформаційно-комунікаційним середовищем розуміти сукупність умов виникнення, наповнення, передачі (трансляції), обробки, продукування і розповсюдження інформації, реалізації інформаційного процесу та наявності зворотного зв'язку. Інформаційно-комунікаційне середовище - необхідний фактор і цілісна система формування єдиного інформаційного простору суспільства.

Отже, з метою активізації формування інформаційного простору України та модернізації системи інформаційного забезпечення розвитку вітчизняної педагогічної науки й освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головний методичний та координаційний центр мережі освітянських книгозбірень МОН України та НАПН України у своїх наукових проєктах цілеспрямовано розробляє теоретичні, організаційні, методичні засади щодо введення в корпоративну діяльність бібліотек мережі інноваційних напрямів роботи.

Корпоратизація є одним з найефективніших форм інноваційної діяльності бібліотек, зокрема щодо створення інтегрованих ресурсів. Корпоративна співпраця зобов'язує колективи книгозбірень розробляти і розподіляти спільні підходи у таких сферах діяльності: створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу, зведених баз даних тощо, вимагаючи, щоб кожен з учасників робив відповідний внесок за своїми можливостями з дотриманням заздалегідь встановлених правил і водночас міг користуватись усіма результатами спільних досягнень.

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського підготовлено «Концепцію створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу» [5], обґрунтовано його сутність, принципи, структуру, зміст і функції, розроблено низку вагомих інструктивних та методичних документів, які впроваджуються в практику діяльності бібліотек мережі.

Інтегрований галузевий інформаційний ресурс створюється спільно мережею освітянських бібліотек, в основі діяльності яких є корпоративний напрям і багаторівнева модель. У якості модератора ресурсу і комплексу науково-організаційних і науково-методичних заходів, пов'язаних із ним, виступає ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, на базі якої створено мегапортал, який виконує роль єдиного вікна доступу до освітніх ресурсів.

У 2009 р. до кооперативного реферування приєдналися провідні освітянські бібліотеки. У результаті корпоративної діяльності бібліотек ВНЗ III—IV рівня акредитації педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, бібліотек установ НАПН України, бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти та бібліотек багатопрофільних й класичних університетів створено галузеву реферативну базу даних на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (<http://dntb.gov.ua>; інтерактивне посилання на галузеву реферативну БД представлено на сайті бібліотеки Криворізького педагогічного інституту - http://kdpu-library.ucoz.ru/index/internet_resursi/0-214). Інтерактивне посилання з сайту нашої бібліотеки на галузеву реферативну БД ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського дає науковцям змогу отримувати доступ до наукових джерел, представлених в аналітичному опрацюванні, які орієнтують дослідників у потужно зростаючому інформаційному просторі світової наукової психологічної та педагогічної думки.

Реферативна інформація як складова системи вторинних інформаційних ресурсів є загальноприйнятою формою обміну науковими досягненнями та засобом спілкування вчених в усьому світі, допомагає зорієнтуватися в потоці наукової літератури, одержати нові відомості щодо наукових досліджень у певних галузях знання. Зростаюча потреба оперативного реферативного інформування об'єктивно зумовлена тим, що в сучасному світі розвиток інформаційних технологій кардинально змінив швидкість і характер інформаційних обмінів.

Наукова бібліотека Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» з 2010 р. є повноправним учасником корпоративного проєкту з формування загальнодержавного реферативного електронного ресурсу «Україніка наукова». Як учасник проєкту, бібліотека, отримавши можливість представити свою реферативну продукцію, сповна усвідомила відповідальність за достовірність та якість інформації. Фахівцями інформаційно-бібліографічного відділу Наукової бібліотеки створюється реферативна продукція на збірник наукових праць «Педагогіка вищої та середньої школи», що видає Криворізький національний університет (збірник є продовжуваним виданням, який внесено Вищою атестаційною комісією України до переліку наукових фахових видань України). У цифрових показниках результати практичного реферування за майже 5 років (січень 2010 р. - вересень 2014 р.) виглядають так: опрацьовано 11 збірників (вип. 25-35), створено рефератів на 814 статей українською, російською та англійською мовами і в електронному вигляді передано в ДНПБ ім. В. О. Сухомлинського з метою підтримання формування галузевого реферативного ресурсу з питань психології, педагогіки та освіти. Окремі реферати, підготовлені фахівцями Наукової бібліотеки, були опубліковані в УРЖ «Джерело», серія «Соціальні і гуманітарні науки. Мистецтво».

Підставою для успішного створення галузевої корпорації з формування реферативного ресурсу є підтримка з боку керівників освітянських закладів, зокрема ректорів ВНЗ педагогічного профілю, усвідомлення керівним складом, що кожний вищий навчальний заклад є об'єктивно зацікавленим у представленні реферативної інформації на свої фахові періодичні і продовжувані видання в галузевій базі даних і загальнодержавній реферативній базі даних «Україніка наукова», оскільки це підвищує рейтинг ВНЗ і оприлюднює практичні надбання вишу,- фактично реферативна інформація є потужною рекламою наукових здобутків вчених, викладачів вищих освітянських закладів, зокрема й Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».

Важливим є розуміння керівниками й колективами освітянських бібліотек, що напрям їх діяльності з

виробництва власних інформаційних продуктів, зокрема реферативних видається надзвичайно перспективним, таким, що відповідає вимогам часу. Адже корпоративна взаємодія дасть змогу розширити спектр реферованих наукових джерел і, найголовніше, забезпечити якісно новий рівень реферативного інформування педагогічних працівників усіх рівнів освіти, зокрема науковців, викладачів ВНЗ, учителів шкіл, вихователів дошкільних закладів освіти, на основі новітніх інформаційних продуктів та послуг.

Очікувані результати корпоративної співпраці пов'язані з урахуванням реальних можливостей участі освітянських бібліотек у формуванні галузевого реферативного ресурсу: кадрового потенціалу бібліотек - первинних суб'єктів кумуляції; стану впровадження нових технологій у практику їх роботи. Перед освітянськими бібліотеками стоять важливі різнопланові завдання зі стабілізації і подальшого розширення галузевої корпорації, координації її функціонування.

Актуальним питання залишається використання колективного реферативного продукту. Освітянським бібліотекам потрібно активно пропагувати серед споживачів інформації корпоративну галузеву реферативну базу даних з психології, педагогіки та освіти, здійснювати рекламу дистанційно-інформаційної реферативної послуги, представленої на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Отже, реалізація корпоративного проекту з створення галузевого реферативного ресурсу психолого-педагогічної тематики є важливим перспективним напрямом науково-інформаційної діяльності освітянських бібліотек України. Функціонування корпоративної системи з реферування наукових періодичних і продовжуваних видань України з психології, педагогіки та освіти на галузевому рівні відкриває нові горизонти в плані якісного й оперативного обслуговування користувачів на основі використання інформаційних технологій.

Таким чином, освітянські бібліотеки в корпоративній взаємодії закладають важливу основу для створення єдиного інформаційно-комунікаційного середовища, формуючи принципово нові можливості для пошуку й використання наукової інформації, відображення в освітянському сегменті інформаційного простору інтегрованих бібліотечно-інформаційних ресурсів, надання вільного доступу до таких ресурсів незалежно від статусу та місця перебування користувачів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барабаш, С. Практика корпоративних зв'язків університетської бібліотеки / С. Барабаш // Бібл. планета. - 2008. - № 4. - С. 21-23.
2. Букшина, Т. Періодичні й продовжувані видання з питань педагогіки, психології та освіти педагогічних і класичних університетів України: стан кооперативного реферування / Т. Букшина // Вісн. Кн. палати. - 2011. - № 11. - С. 7-11.
3. Давидова, І. А. Библиотечно-информационное производство: науч.-метод. пособ. / И. А. Давидова. - М. : Либерия-Бибинформ, 2008. - 168 с.
4. Давидова, І. Корпоративні бібліотечні об'єднання як результат формування спільної комунікаційної стратегії / І. Давидова // Вісн. Харків. Держ. акад. культури : зб. наук, праць. - Х., 2009. - Вип. 25. - С. 68-75.
5. Концепція створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України ім. В. О. Сухомлинського / П. І. Рогова, Ю. І. Артемов, Н. В. Вараксіна, І. Г. Лобановська. - Вінниця: ТОВ «Налін-ЛТД», 2013. - 20 с.
6. Мар'їна, О. Корпоративні бібліотечні проекти як засіб соціокомунікаційного середовища / О. Мар'їна // Вісн. Харків. Держ. акад. культури : зб. наук, праць. - Х., 2009. - Вип. 28. - С. 124-132.
7. Мар'їна, О. Розвиток корпоративних бібліотечних проектів в Україні / О. Мар'їна // Вісн. Кн. палати. - 2010. - № 1. - С. 22-25.
8. Самчук, Л. І. Кооперативна діяльність освітянських бібліотек України з формування електронних каталогів / Л. І. Самчук // Наук, праці Держ. наук,- пед. б-ки ім. В. О. Сухомлинського. - К., 2010. - Вип. 2. - С. 139-143.
9. Швидка, О. Б. Комунікаційне середовище в теорії і практиці формування освітнього простору / О. Б. Швидка // Вісн. Харків. Держ. акад. культури : зб. наук, праць. - Х., 2012. - Вип. 35. - С. 59-60.
10. Ярошенко, Т. Бібліотечні консорціуми: перспективи розвитку / Т. Ярошенко // Бібл. форум України. - 2006. - № 4. - С. 7-11.